

Mina Pavlović*

UDK: 347.131.4 (4-672EU)
347.626/627
str. 105-127.

UREDBA SAVETA (EU) 1104/2016 U STVARIMA IMOVINSKIH DEJSTAVA REGISTROVANIH PARTNERSTAVA - KORAK DO CILJA**

Apstrakt

Imajući u vidu potrebu uvođenja jedinstvenih međunarodnoprivatnopravnih rešenja u materiji imovinskopravnih dejstava registrovanih partnerstava u okviru EU, Savet EU je, nakon višegodišnje diskusije o dve verzije predloga, doneo Uredbu EU 1104/2016 od 24.06.2016. godine o uvođenju pojačane saradnje u oblasti nadležnosti, merodavnog prava i priznanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava. U ovom radu autor analizira odredbe pomenute Uredbe, koje uređuju međunarodnu nadležnost, merodavno pravo, priznanje i izvršenje odluka, kao i prihvatanje i oglašavanje izoršnim javnih isprava i sudskih poravnjanja. Kako se Uredba primenjuje u 18 država članica EU, njeno donošenje predstavlja korak ka krajnjem cilju – stvaranju jedinstvenih i opšte važećih pravila u oblasti međunarodnog privatnog prava za pitanja imovinskih dejstava registrovanih partnerstava u okviru svih država članica EU.

Ključne reči: međunarodna nadležnost, merodavno pravo, kolizione norme, registrovano partnerstvo, istopolne zajednice života, imovina, imovinska dejstva, Evropska Unija, Uredba EU 1104/2016.

* Asistent i student doktorskih studija na Pravnom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, mstancic@jura.kg.ac.rs. Rad je primljen 25.09.2018.

** Rad je rezultat istraživanja na projektu Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu: „Usklađivanje pravnog sistema Srbije sa standardima Evropske unije“, koji se finansira iz sredstava Fakulteta.

1. Uvod

Pored tradicionalnog braka, danas većina zemalja članica Evropske unije (u daljem tekstu: EU) predviđa i institut registrovanog partnerstva, kojim se uređuju pravni odnosi između partnera, najčešće istopolnih, ali i heteroseksualnih.¹ Međutim, nacionalna materijalnoppravna i međunarodnoprivatnopravna pravila koja se primenjuju na bračnoimovinske režime, odnosno imovinskopravna dejstva registrovanih partnerstava, razlikuju se u državama članicama EU (u daljem tekstu: države članice), što ne obezbeđuje dovoljnu pravnu sigurnost partnerima koji su odlučili da se koriste pravom na slobodu kretanja.² Takva situacija je inicirala Evropsku Komisiju (u dalje tekstu: Komisija) da pokrene inicijative za prevazilaženje izazova vezanih za neusklađenost odredbi država članica EU iz oblasti međunarodnog privatnog prava za pomenute odnose.

Prvi konkretni rezultati tih napora postali su vidljivi u martu 2011. godine, kada je Komisija dala dva predloga: Predlog Uredbe Saveta o nadležnosti, merodavnom pravu i priznanju i izvršenju odluka u stvarima bračnoimovinskih režima³ i Predlog Uredbe Saveta o nadležnosti, merodavnom pravu i priznavanju i izvršenju odluka u oblasti imovinskih dejstava registrovanih partnerstava⁴ (u daljem tekstu: Predlog iz 2011. godine). Zajednički cilj ovih predloga bio je uspostavljanje jasnog evropskog pravnog okvira za određivanje nadležnosti i merodavnog prava za bračnoimovinske režime i režime registrovanog partnerstva između država članica, kao i olakšavanje kretanja odluka i isprava između njih.⁵

Radna grupa Saveta o građanskim stvarima (engl: *Council Working Party on Civil Law Matters*) raspravljala je o pomenutim predlozima Komisije do kraja 2014.

¹ Države koje omogućavaju partnerima da biraju dve mogućnosti u formalnom uređivanju svog odnosa, nevezano od njihovog pola, u obliku braka ili registrovanog partnerstva su, primera radi, Holandija, Belgija, Francuska, Luksemburg. Vid. I. Curry-Sumner, "Same sex relationships in European perspective", in: *European family law volume III: Family law in a European perspective* (ed. Jens M. Scherpe), Edward Elgar, Cheltenham 2016, 130-132.

² Vid. više o tome *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social committee and the committee of the regions – Bringing legal clarity to property rights for international couples*, Brussels, COM (2011) 125 final, 16.03.2011, 4-5.

³ *Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes*, Brussels, 16.03.2011, COM (2011) 126 final, 2011/0059 (CSN).

⁴ *Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions regarding the property consequences of registered partnerships*, Brussels, 16.03.2011, COM (2011) 127 final, 2011/0060 (CSN).

⁵ Vid. E. B. Crawford, J. M. Carruthers, *International Private Law: A Scots Perspective*, Fourth Edition, W. Green, Edinburgh 2015, 424.

godine, kada je Savet odlučio da državama članicama omogući period od godinu dana za njihovo razmatranje.⁶ Mada u ostavljenom roku (do decembra 2015. godine) nije postignuta saglasnost među svim državama članicama o donošenju ovih uredbi, rasprava je pokazala da su njih 17 spremne da uspostave međusobnu pojačanu saradnju po pitanjima imovinskih režima partnera u slučajevima sa elementom inostranosti (naročito po pitanjima nadležnosti, merodavnog prava i priznanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima i u stvarima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava). Ove države članice su preporučile Komisiji da, u svrhu pojačane saradnje u navedenim oblastima, podnese predlog Savetu.⁷ To je Komisija prihvatila, te dala predloge dvaju Uredbi Saveta: Predlog Uredbe Saveta o nadležnosti, merodavnom pravu i priznanju i izvršenju odluka u stvarima bračnoimovinskih režima⁸ i Predlog Uredbe Saveta o nadležnosti, merodavnom pravu i priznanju i izvršenju odluka u stvarima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava.⁹ Oba predloga uredbi Savet je usvojio, te doneo Uredbu Saveta 1103/2016 od 24.06.2016. godine o uvođenju pojačane saradnje u oblasti nadležnosti, merodavnog prava i priznanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima¹⁰ (u daljem tekstu: Uredba 1103/2016) i Uredbu Saveta 1104/2016 od 24.06.2016. godine o uvođenju pojačane saradnje u oblasti nadležnosti, merodavnog prava i priznanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava¹¹ (u daljem

⁶ Više o tome *Proposal for a council regulation on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships*, Brussels, 02.03.2016, COM (2016) 107 final 2016/0060 (CNS), 3.

⁷ *Ibid.*

⁸ *Proposal for a council regulation on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes*, Brussels, 02.03.2016, COM (2016) 106 final 2016/0059 (CNS).

⁹ *Proposal for a council regulation on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships*, Brussels, 02.03.2016, COM (2016) 107 final 2016/0060 (CNS).

¹⁰ *Council Regulation (EU) 2016/1103 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes*; Uredba je objavljena u Službenom listu Evropske unije, broj OJ L 183, 8.7.2016, 1–29, dostupno na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1496063203482&uri=CELEX:32016R1103>, pristupljeno 29.05.2018. godine. Odredbe ove Uredbe su stupile na snagu dvadesetog dana od dana objavljivanja u Službenom listu EU (čl. 70. st. 1. Uredbe).

¹¹ *Council regulation (EU) 2016/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships*; Uredba je objavljena u Službenom listu Evropske unije, broj OJ L 183, 8.7.2016, 30-56.

tekstu: Uredba). Suštinski, uredbe su sadržinski jednake,¹² te je njihovim donošenjem EU harmonizovala međunarodno imovinsko pravo.¹³

U ovom radu bavićemo se rešenjima Uredbe, te je izlaganje koncipirano tako da se posle prikaza pravnog pojma registrovanog partnerstva u Uredbi i državama članicama, izlaže struktura i polje primene Uredbe. U nastavku rada pažnja se posvećuje odredbama o nadležnosti prema Uredbi, a zatim odredbama Uredbe o određivanju merodavnog prava. Nakon toga, analiza je usmerena na odredbe Uredbe o priznanju i izvršenju stranih odluka, uz kratak osvrt na javne isprave i sudska poravnanja. Poslednji deo se odnosi na zaključna razmatranja.

2. Pojam registrovanog partnerstva u Uredbi i državama članicama

Uredbom je registrovano partnerstvo definisano kao forma zajedničkog života dvoje ljudi predviđena zakonom, čija je registracija obavezna prema tom zakonu i koja ispunjava pravne formalnosti, koje se tim zakonom zahtevaju za njen nastanak.¹⁴ Uredba se ne odnosi samo na istopolne partnere, već i na registrovana partnerstva između partnera različitog pola.¹⁵ Primera radi, u Francuskoj postoji Pakt solidarnosti (*Pacte civil de Solidarité* – PACS) iz 1999. godine, kojim je dvema osobama dozvoljeno da sporazumom regulišu svoju zajednicu života, nezavisno od toga da li je ta zajednica heteroseksualna ili istopolna.¹⁶ Termin "registrovano partnerstvo" se u Uredbu uvodi samo za svrhu njene primene, dok se nacionalnim pravima država članica prepušta određivanje stvarnog sadržaja ovog pojma.¹⁷

¹² Vid. J. Weber, Die Europäischen Güterrechtsverordnungen: Eine erste Annäherung, *DnotZ* 2016, Heft 9, 693. (2016a).

¹³ Vid. detaljnije J. Weber, Erwerb von Grundstücken durch Ehegatten mit ausländischem Güterstand – Teil I: Ermittlung des anwendbaren Güterrechts und Prüfung durch das Grundbuchamt, *MittBayNot* 2016, Heft 06, 482. (2016b).

¹⁴ Vid. čl. 3. st. 1. tač. a. Uredbe.

¹⁵ Vid. više o tome F. Schmidt, M. Wahl, Aktuelles im IPR/aus dem Ausland, *BWNNotZ* 2016, Heft 05, 142.

¹⁶ Vid. više o istopolnoj zajednici u Francuskoj i Belgiji, A. Duraković, "Kolizionopravna problematika istospolnih zajednica života", u: Zbornik radova *Aktuelnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse* (ur. Silvija Petrić), br. 12, Pravni fakultet u Mostaru, Mostar 2014, 142; Što se tiče situacije u Belgiji, Zakonom o uvođenju zakonske zajednice života data je mogućnost osobama istog ili različitog pola da osnivaju zajednicu života. Izjava volje partnera daje se u pisanoj formi, koje su potpisane i predate državnom službeniku okruga u kojem se nalazi njihovo zajedničko boravište. Pomenuti zakon stupio je na snagu 01.01.2000. godine.

¹⁷ Vid. Recital 17. Uredbe.

Iako nekoliko država članica još uvek ne poznaje pravni institut registrovanog partnerstva,¹⁸ u ostalom delu EU ovaj institut je uveden u nacionalna zakonodavstva. Hronološki gledano, to su sledeće države članice: Danska (1989), Švedska (1994), Holandija (1997), Belgija (1999), Francuska (1999), Nemačka (2001), Finska (2001), Luksemburg (2004), Engleska i Vels (2004), Slovenija (2005), Češka (2006), Mađarska (2009), Irska (2010), Austrija (2010), Hrvatska (2014), Malta (2014),¹⁹ Grčka (2015),²⁰ Kipar (2015),²¹ Italija (2016),²² Estonija (2016),²³ a Slovenija je 2016. godine donela nov zakon, te uvela termin "građanska unija" (engleski: *Civil Union*),²⁴ koja se može smatrati specifičnim oblikom registrovanog partnerstva.²⁵ Registrovana partnerstva mogu imati različita dejstva u državama članicama,²⁶ pri čemu ta dejstva ne moraju biti identična sa dejstvima koja nastaju u braku, tako da u pojedinim državama članicama partneri nemaju npr. pravo uzimanja zajedničkog prezimena,²⁷ usvojenja i biomedicinski potpomognute

¹⁸ Spisak država koje ne dopuštaju zaključenje registrovanog partnerstva u okviru EU vid. Civil unions and registered partnerships, http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_en.htm, posećeno 12.03.2018. godine. Reč je o Litvaniji, Letoniji, Poljskoj, Rumuniji, Bugarskoj i Slovačkoj.

¹⁹ Za pregled evropskih država koje poznaju registrovano partnerstvo vid. B. Krešić, *Zajednice života osoba istoga spola u pravu zemalja Evropske Unije*, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo 2015, 96 – 99.

²⁰ Vid. više D. Stamatiadis, S. Tsantinis, "Griechenland", in: *Eherecht in Europa mit Eingetragene Lebenspartnerschaft und Adoption* (Hrsg. R. Süß, G. Ring), Bonn 2017, 627.

²¹ Vid. više o tome D. Lima, "Registered Partnerships in Greece and Cyprus", in: *The future of Registered Partnerships-Family Recognition beyond Marriage?* (ed. Jens M. Schepre, Andy Hayward), Intersentia, Cambridge 2017, 340. i dalje.

²² Vid. više M. Giovanna Cubeddu Wiedemann, A. Wiedemann, "Italien", in: *Eherecht in Europa mit Eingetragene Lebenspartnerschaft und Adoption* (Hrsg. R. Süß, G. Ring), Bonn 2017, 731.

²³ *Registered Partnership Act* donet je 2014. godine, ali je stupio na snagu tek 01.01.2016. godine, vid. Estonia: Legalization of Civil Partnerships, <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/estonia-legalization-of-civil-partnerships/>, posećeno 12.03.2018. godine; Navedeni zakon dostupan je na: <https://www.rüigitataja.ee/akt/116102014001>, posećeno 12.03.2018. godine.

²⁴ U Sloveniji je Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti, *Uradni List Republike Slovenije*, št. 65/2005 od 08.07.2005. godine zamenjen Zakonom o partnerski zvezi (ZPZ), *Uradni List Republike Slovenije*, št. 33/16, od 09.05.2016. godine, kojim je uveden institut "građanske unije".

²⁵ Prema čl. 2. ZPZ Slovenije, navedeno je da je građanska unija zajednica između dve žene i dva muškarca i koja ima iste pravne posledice kao i brak, osim ako je nešto drugo propisano ovim aktom. Čl. 2. st. 3. ZPZ propisano je da partneri u građanskoj uniji ne mogu usvojiti zajedno dete i nemaju i pravo na biomedicinski potpomognutu oplodnju.

²⁶ Za pregled dejstava koja nastaju u registrovanim partnerstvima u pojedinim evropskim državama vid. više B. Krešić, *n. delo*, 112-130.

²⁷ Vid. više o tome B. Krešić, *n. delo*, 113. Autor Krešić ovde navodi primer Švajcarske i Austrije, gde istopolno registrovano partnerstvo nema uticaja na prezime partnera. Partneri u Švajcarskoj

oplodnje.²⁸ Neke od pobrojanih država članica, koje regulišu registrovana partnerstva, nešto kasnije uvele su i istopolni brak.²⁹ Zanimljivo je da su, nakon legalizacije istopolnog braka, pojedine od pomenutih država zabranile dalju registraciju partnerstava, ali stara partnerstva nisu prestala postojati, već im se daje mogućnost konverzije u brak.³⁰ Sa druge strane, neke zemlje su predvidele zasnivanje i istopolnog braka i registrovanog partnerstva, ali ne i konverziju partnerstva u brak.³¹ Holandija je, na primer, pored legalizovanog istopolnog braka zadržala institut registrovanog partnerstva i mogućnost njegove konverzije u brak.³² Na kraju, u uporednom pravu je institucionalizacija istopolnih zajednica života, pored registrovanog partnerstva i istopolnog braka, moguća i kroz tzv. *de facto* istopolne zajednice, nastale isključivo po osnovu saglasnosti partnera (koncept prihvaćen npr. u Portugalu).³³

moгу svom prezimenu dodati prezime drugog partnera i ta dva prezimena se odvajaju crticom, a u Austriji registrovani partneri zadržavaju postojeća imena. Dalje, o austrijskom primeru vid. A. Duraković (2014), 141.

²⁸ Primera radi, životni partneri u Hrvatskoj ne mogu usvojiti dete, ali životni partner roditelja deteta može ostvarivati roditeljsko ili partnersto staranje. Sa druge strane, biomedicinski potpomognuta oplodnja nije dozvoljena primera radi u Mađarskoj, vid. više o tome B. Krešić, *n. delo*, 122-123.

²⁹ Evropske države koje su uvele istopolni brak su: Danska (2012. godine), Švedska (2009. godine), Norveška (2009. godine), Island (2010. godine), Holandija (zakon je donet 2000. godine, ali je stupio na snagu 2001), Belgija (2003. godine), Francuska (2013. godine), Španija (2005. godine), Portugal (2010. godine), vid. više o tome A. Duraković (2014), 143; Osim pomenutih država, istopolni brak uveden je i u Velikoj Britaniji donošenjem *Marriage (Same Sex Couples) Act 2013* (za oblast Engleske i Velsa), <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30/section/1/enacted>, posećeno 28.02.2017. godine; Škotska je uvela istopolni brak 2014. godine, sa *Marriage and Civil Partnership (Scotland) Act 2014*, <http://www.legislation.gov.uk/asp/2014/5/contents/enacted>, posećeno 25.10.2017. godine; Zatim, istopolni brak je uveden i u Luksemburgu (od 2015. godine), vid. više o tome M. Watgen, "Luxemburg", in: *Eherecht in Europa mit Eingetragene Lebenspartnerschaft und Adoption* (Hrsg. R. Süß, G. Ring), Bonn 2017, 848; Zatim u Finskoj (od 2017. godine), vid. više o tome K. - F. v. Knorre, "Finnland", in: *Eherecht in Europa mit Eingetragene Lebenspartnerschaft und Adoption* (Hrsg. R. Süß, G. Ring), Bonn 2017, 514; Zatim u Republici Irskoj, vid. više o tome B. Tobin, "Registered partnerships in the Republic of Ireland", in: *The future of Registered Partnerships - Family Recognition Beyond Marriage?* (ed. Jens M. Schepre, Andy Hayward), Intersentia, Cambridge 2017, 297-298; Zatim u Nemačkoj, vid. više o tome S. Binderm, A. Kiehnle, "Ehe für alle" - und Frauen als Väter, *NZFam* 2017, 742.

³⁰ B. Krešić, *n. delo*, 71-72; Autor Krešić navodi primer Švedske u kojoj ranija istopolna partnerstva i dalje postoje ako ne dođe do njihovog prestanka ili konverzije u brak. Dansko pravo i pravo Islanda takođe daju mogućnost konverzije u brak.

³¹ *Ibid.* Autor Krešić navodi primer Belgije, Francuske, Portugala i Španije.

³² Vid. B. Krešić, *n. delo*, 71.

³³ A. Duraković, Jedinstvena pravila o imovinsko-pravnim aspektima registrirane zajednice u Evropskoj uniji - Predlog Uredbe o nadležnosti, merodavnom pravu i priznanju i izvršenju odluka u oblasti imovinskopravnih odnosa osoba u registrovanoj zajednici od 16.03.2011, *Nova pravna revija* 2012, br. 1, 21.

3. Struktura i polje primene Uredbe

U osnovi ideje za donošenje Uredbe nalazi se potreba da se sve norme međunarodnog privatnog prava koje se primenjuju na imovinska dejstva registrovanih partnerstava obuhvate u jednom instrumentu, kako bi se partnerima, koji nisu venčani, omogućila pravna sigurnost u pogledu njihove imovine i kako bi im se pružio dovoljan stepen predvidivosti.³⁴ Uredba se sastoji od 71 Recitala i šest poglavlja. Recitali služe za konkretizaciju i lakše tumačenje odredbi Uredbe. Prvo poglavlje uređuje polje primene i daje definicije autonomnih pojmova (čl. 1-3), drugo nadležnost sudova i drugih organa³⁵ (čl. 4-19), a treće merodavno pravo (čl. 20-35). Četvrto poglavlje odnosi se na priznanje, izvršnost i izvršenje odluka (čl. 36- 57). Peto poglavlje sadrži odredbe o prihvatanju i oglašavanju izvršnim javnih isprava i sudskih poravnanja (čl. 58-60), a šesto i poslednje poglavlje sadrži opšte i završne odredbe (čl. 61-70).

Uredba se primenjuje na imovinska dejstva registrovanih partnerstava, pri čemu je njena primena isključena na poreske, carinske ili upravne stvari.³⁶ Pored toga, može se zaključiti da ona ne važi za zajednice života koje nisu registrovane, poput *de facto* vanbračnih zajednica.³⁷ Iz polja primene Uredbe naročito su isključena sledeća pitanja:

³⁴ Vid. 15. Recital Preambule Uredbe; Dalje, u 16. Recitalu Preambule Uredbe je navedeno da je radi osiguranja nesmetanog funkcionisanja unutrašnjeg tržišta potrebno "... ukloniti prepreke slobodnom kretanju lica koja su sklopila registrovano partnerstvo, posebno one koje stvaraju poteškoće takvim partnerima u upravljanju i podeli njihove imovine...".

³⁵ Recital 29. Uredbe pojašnjava da, za potrebe njene primene, pojam "sud" bi trebao imati široko značenje, kako bi obuhvatio ne samo sudove u strogom smislu reči, koji vrše sudske funkcije, nego i, na primer, javne beležnike u nekim državama članicama, koji u određenim stvarima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava vrše sudske funkcije poput sudova, ali i javne beležnike i pravne stručnjake koji, u nekim državama članicama, vrše sudske funkcije u pitanjima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava na osnovu ovlašćenja datih od strane suda. Pored toga, sve sudove, na način na koji su definisani Uredbom, trebalo bi da obavezuju pravila o nadležnosti određena njom. Nasuprot tome, pojam "sud" ne bi trebalo da obuhvati tela države članice, koja nisu sudska, koja su prema nacionalnom pravu ovlašćena za postupanje u stvarima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava, kao što su javni beležnici u većini država članica kada oni, što se najčešće i dešava, ne vrše sudske funkcije.

³⁶ Čl. 1. Uredbe.

³⁷ Vid. više o tome D. Martiny, *Die Kommissionsvorschläge für das internationale Ehegüterrecht sowie für das internationale Güterrecht eingetragener Partnerschaften*, *IPRax* 2011, Heft 05, 443. Autor Martini (*Martiny*) je u ovom radu analizirao Predlog iz 2011. godine; Dalje, Vid. J. Weber (2016a), 693; Dalje, A. Köhler, "Der sachliche Anwendungsbereich der Güterrechtsverordnungen und der Umfang des Güterrechtsstatuts", in: *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen Tagungsband zu einem wissenschaftlichen Symposium des Deutschen Notar Instituts und der Universität Regensburg am 10. Februar 2017 in Würzburg* (Hrsg. Prof. Dr. Anatol Dutta, Dr. Johannes Weber), München 2017, 154; Dalje, R. Hausmann, *Internationales und Europäisches Familienrecht*, 2. Auflage, München, 2018, 779.

- a) pravna sposobnost partnera,
- b) postojanje, punovažnost ili priznavanje registrovanog partnerstva,
- c) obaveze izdržavanja,
- d) nasleđivanje zaostavštine umrlog partnera,
- e) socijalna zaštita,
- f) pravo na prenos ili prilagođavanje prava na starosnu ili invalidsku penziju stečenu tokom registrovanog partnerstva, a koja nisu stvorila prihod od penzije tokom registrovanog partnerstva, između partnera u slučaju prestanka ili poništaja registrovanog partnerstva,
- g) priroda stvarnih prava koja se odnose na imovinu i
- h) bilo koje upisivanje prava na nepokretnoj ili pokretnoj imovini u registar, uključujući pravne zahteve za takav upis i dejstva upisa ili izostanka upisa takvih prava u registar.³⁸

S obzirom da je Uredba doneta u okviru pojačane saradnje,³⁹ neće se primenjivati u svim državama članicama, već samo u njih 18: Belgija, Bugarska, Nemačka, Finska, Francuska, Grčka, Italija, Hrvatska, Luksemburg, Malta, Holandija, Austrija, Portugal, Švedska, Slovenija, Španija, Češka Republika i Kipar. Međutim, ostale države članice su slobodne da naknadno pristupe Uredbi.⁴⁰ U okviru pobrojanih država, jedino Bugarska nema nikakvu regulativu za istopolna partnerstva, niti za bilo koji oblik istopolne zajednice života.⁴¹

Uredba je stupila na snagu 28.07.2016. godine, a njena pravila počinju da se primenjuju od 29.01.2019. godine,⁴² osim određenih odredbi Uredbe čija primena je predviđena i pre ovog datuma. Naime, odredba čl. 65. se primenjuje od 29. jula 2016. godine i odnosi se na obavezu Komisije da uspostavi listu informacija (i kasnije izmene ove liste) o drugim organima i pravnim stručnjacima, koji se

³⁸ Vid. čl. 1. st. 2. Uredbe.

³⁹ Uredba i Uredba 1103/2016 donete su u okviru pojačane saradnje, koja počiva na Odluci Saveta (EU) 2016/954 od 9. juna 2016. o odobravanju pojačane saradnje u oblasti nadležnosti, merodavnog prava i priznanja i izvršenja odluka u pitanjima imovinskih režima između parova u slučajevima sa elementom inostranosti (bračnoimovinski režimi i imovinska dejstva registrovanih partnerstava), vid. više F. Schmidt, M. Wahl, *n. delo*, 142.

⁴⁰ *Ibid.*; Pored toga, vid. čl. 70. st. 2. paragraf 2. Uredbe.

⁴¹ Vid. više o tome S. Kraljić, "Same-sex partnerships in Eastern Europe: Marriage, Registration or on regulation?", in: *Same-sex relationships and Beyond - Gender Matters in the EU*, 3rd edition (ed. K. Boele-Woelki, A. Fuchs), Intersentia, Cambridge 2017, 64; Dalje, Ustav Bugarske ne dozvoljava zaključenje istopolnog braka, vid. S. Kraljić, *n. delo*, 59.

⁴² Vid. više F. Schmidt, M. Wahl, *n. delo*, 142.

mogu podvesti pod pojam "sud" u smislu čl. 3. st. 2. Uredbe.⁴³ Takođe, od istog datuma se primenjuje i odredba čl. 66, prema kojoj Komisija donosi implementirajuće akte u cilju uspostavljanja potvrda i obrazaca (i njihovim naknadnim izmenama), koji su predviđeni Uredbom,⁴⁴ kao i odredba čl. 67. koja se odnosi na odbor koji pomaže Komisiji u skladu sa savetodavnim postupkom.⁴⁵ Ovaj postupak se, kao generalno pravilo, primenjuje za donošenje određene vrste implementirajućih akata.^{46 47}

Najzad, čl. 63. i 64. Uredbe primenjuju se od 29. aprila 2018. godine. Čl. 63. se odnosi na obavezu država članica da, preko Evropske sudske mreže u građanskim i trgovačkim pitanjima, sačine podatke o svojim propisima i postupcima koji se odnose na imovinska dejstva registrovanih partnerstava.⁴⁸ Čl. 64. Uredbe nalaže državama članicama da (do 29. aprila 2018. godine) dostave Komisiji podatke o sudovima ili organima nadležnim za odlučivanje o zahtevu za oglašavanje izvršnosti odluke i nadležnim u postupcima po žalbi protiv odluka o takvim zahtevima (čl. 64. st. 1. tač. a. Uredbe), kao i o postupcima u kojima se osporava odluka po takvoj žalbi (čl. 64. st. 1. tač. b. Uredbe).⁴⁹

⁴³ Komisija navedene informacije dobija od država članica, a listu (i njene izmene) objavljuje u *Službenom listu Evropske unije*. Komisija će sve ove informacije učiniti javno dostupnim na svaki odgovarajući način, pre svega preko Evropske sudske mreže u građanskim i trgovačkim stvarima. O svemu ovome vid. celokupan čl. 65. Uredbe.

⁴⁴ Reč je o potvrdama i obrascima koji su navedeni u čl. 45. st. 3. tač. b. i u čl. 58-60. Uredbe. Konačno, ovi implementirajući akti se donose u skladu sa savetodavnim postupkom iz čl. 67. st. 2. Uredbe. O svemu ovome vid. celokupan čl. 66. Uredbe.

⁴⁵ Prema čl. 67. st. 1. Uredbe, Komisiji pomaže odbor u smislu Uredbe 182/2011 Evropskog parlamenta i Saveta o utvrđivanju pravila i opštih načela u vezi sa mehanizmima kontrole država članica nad izvršavanjem ovlašćenja Komisije za implementiranje (u daljem tekstu: Uredba 182/2011), a čl. 67. st. 2. Uredbe navodi da, kada se upućuje na čl. 67. st. 1. Uredbe, primenjuje se čl. 4. Uredbe 182/2011. Pomenuti čl. 4. se odnosi na savetodavni postupak pomoći Komisiji, od strane odbora.

⁴⁶ Prema čl. 3. st. 2. Uredbe 182/2011 navedeno je da je odbor sastavljen od predstavnika država članica, a njime predsedava predstavnik Komisije. Prema čl. 2. st. 3. Uredbe 182/2011, savetodavni postupak se, kao generalno pravilo, primenjuje za usvajanje implementirajućih akata, koji ne spadaju u polje primene čl. 2. st. 2. Uredbe 182/2011, a koji se odnosi na postupak ispitivanja i koji se primenjuje za usvajanje implementirajućih akata opšteg opsega i drugih implementirajućih akata, koji se odnose na specifične oblasti (npr. oporezivanje).

⁴⁷ Vid. čl. 70. Uredbe koji reguliše pitanje njenog stupanja na snagu i početak primene.

⁴⁸ Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 209. Autor Hausman (*Hausmann*) je ovde analizirao Uredbu 1103/2016, čija odredba čl. 63. je sadržinski jednaka sa Uredbom; Prema čl. 63. st. 1. Uredbe, države članice sačinjavaju sledeće podatke: kratak rezime svog nacionalnog zakonodavstva i postupaka koji se odnose na imovinska dejstva registrovanih partnerstava, kao i informacije o vrsti organa koji ima nadležnost u pitanjima imovinskih dejstava registrovanih partnerstava i dejstvima u odnosu na treće strane, koje su navedene u čl. 28. Uredbe. Konačno, države članice ove informacije stalno ažuriraju (čl. 63. st. 2. Uredbe).

⁴⁹ Čl. 64. Uredbe u celini glasi:

Važno je istaći i da Uredba ne utiče na primenu bilateralnih ili multilateralnih konvencija između jedne ili više država članica i trećih država koje su na snazi u trenutku donošenja Uredbe i koje se odnose na pitanja obuhvaćena ovom Uredbom.⁵⁰ Nezavisno od toga, Uredba ima prednost u primeni nad konvencijama sklopljenim između država članica u meri u kojoj se takve konvencije odnose na pitanja uređena ovom Uredbom.⁵¹

4. Nadležnost prema Uredbi

Uredba sadrži sledeća pravila o zasnivanju međunarodne nadležnosti: nadležnost u slučaju smrti jednog od partnera (čl. 4), nadležnost u slučajevima prestanka ili poništaja registrovanog partnerstva (čl. 5), nadležnost u ostalim slučajevima (čl. 6), izbor suda (čl. 7), nadležnost suda pred kojim se tuženi upustio u postupak (čl. 8), alternativnu nadležnost (čl. 9), supsidijarnu nadležnost (čl. 10) i nadležnost u slučaju nužde (*forum necessitatis*) (čl. 11).

4.1. Nadležnost u slučaju smrti jednog partnera i u slučajevima prestanka ili poništaja registrovanog partnerstva

Redaktori Uredbe su se rukovodili idejom da u različitim povezanim postupcima, koji se tiču registrovanih partnera, postupaju sudovi iste države članice. To je predviđeno u slučaju smrti jednog od partnera (čl. 4) i u slučajevima prestanka ili poništaja registrovanog partnerstva (čl. 5). Težilo se koncentraciji nadležnosti u odnosu na imovinska dejstva registrovanih partnerstava u državi članici, čiji sudovi raspravljaju zaostavštinu preminulog partnera u skladu sa Uredbom EU 650/2012 o nadležnosti, merodavnom pravu, priznanju i izvršenju odluka i autentičnih isprava u materiji nasleđivanja i o Evropskom sertifikatu o

"1. Države članice do 29. aprila 2018. godine dostavljaju Komisiji podatke o:

(a) sudovima ili organima nadležnim za zahteve za oglašavanje izvršnosti u skladu sa čl. 44. st. 1. i za žalbe protiv odluka o takvim zahtevima u skladu sa čl. 49. st. 2;

(b) postupcima osporavanja odluke o žalbi navedene u čl. 50.

Države članice obaveštavaju Komisiju o svim naknadnim promenama tih informacija.

2. Komisija objavljuje podatke koje je dobila u skladu sa stavom 1, u *Službenom listu Evropske unije*, sa izuzetkom adresa i drugih kontakt podataka sudova i organa iz stava 1. tačke (a).

3. Komisija će sve informacije, dobijene u skladu sa st. 1, učiniti javno dostupnim na svaki odgovarajući način, pre svega preko Evropske sudske mreže u građanskim i trgovačkim stvarima".

⁵⁰ Vid. čl. 62. st. 1. Uredbe; Celokupan čl. 62. st. 1. Uredbe 2016/1194 glasi: "Ova Uredba ne utiče na primenu bilateralnih ili multilateralnih konvencija čija je strana jedna ili više država članica u trenutku donošenja ove Uredbe ili odluke na osnovu člana 331 (1) UFEU-a i koje se odnose na pitanja obuhvaćena ovom Uredbom, ne dovodeći u pitanje obaveze država članica na osnovu člana 351. UFEU-a".

⁵¹ Vid. čl. 62. st. 2. Uredbe; Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 1437.

nasleđu⁵² (u daljem tekstu: Uredba o nasleđivanju).⁵³ Iz tog razloga je članom 4. Uredbe predviđeno da, kada je pred sudom države članice pokrenut postupak u stvarima nasleđivanja preminulog registrovanog partnera na osnovu Uredbe o nasleđivanju, sudovi te države nadležni su i za odlučivanje u stvarima imovinskih dejstava registrovanog partnerstva koji su proistekli u vezi sa tim predmetom nasleđivanja.⁵⁴ Ovo pravilo ima smisla, zato što se imovinsko pravo i (zakonsko) nasledno pravo bračnih drugova, odnosno partnera "prepliću" u mnogim pravnim porecima.⁵⁵ Sličan pristup važi i u postupcima prestanka ili poništaja, koji su pokrenuti pred sudom države članice u skladu sa nacionalnim propisima – ti sudovi nadležni su za odlučivanje o imovinskim dejstvima registrovanog partnerstva, nastalih u vezi sa tim slučajem prestanka ili poništaja, kada se partneri o tome saglase.⁵⁶ Ako je pomenuti sporazum stranaka sklopljen pre pokretanja postupka pred sudom, taj sporazum treba biti u skladu sa pravilima prorogacionog sporazuma iz čl. 7. Uredbe,⁵⁷ o kojem će kasnije biti više reči.

4.2. Nadležnost u ostalim slučajevima

Kada pitanja imovinskopravnih dejstava registrovanih partnerstava ne stoje u vezi sa postupcima u slučaju smrti jednog partnera, odnosno prestanka ili poništaja registrovanog partnerstva, kao i u svim drugim slučajevima koji ne potpadaju pod polje primene čl. 4. i 5. Uredbe, za odlučivanje o imovinskim dejstvima registrovanog partnerstva nadležni su, prema čl. 6. Uredbe, sudovi države članice: (a) na čijoj teritoriji partneri imaju uobičajeno boravište u trenutku pokretanja postupka pred sudom, ili (b) na čijoj teritoriji je bilo poslednje uobičajeno boravište partnera ako jedan od njih još uvek tamo boravi u trenutku pokretanja postupka pred sudom, ili (c) na čijoj teritoriji je uobičajeno boravište tuženog u trenutku pokretanja postupka pred sudom, ili (d) zajedničkog državljanstva partnera u trenutku pokretanja postupka pred sudom, ili (e) u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo.⁵⁸ Evropski

⁵² Objavljena u Službenom listu EU: OJ L 201, od 27.07.2012.

⁵³ Deo 32. recitala Uredbe glasi: "... ova Uredba treba težiti da koncentriše nadležnost o imovinskim dejstvima registrovanih partnerstava u državi članici, čiji sudovi su pozvani da postupaju povodom nasleđivanja partnera u skladu sa Uredbom (EU) br. 650/2012 ili povodom prestanka ili poništenja registrovanog partnerstva."

⁵⁴ Vid. čl. 4. Uredbe.

⁵⁵ Vid. više F. Schmidt, M. Wahl, *n. delo*, 142.

⁵⁶ Vid. čl. 5. st. 1. Uredbe.

⁵⁷ Vid. čl. 5. st. 2. Uredbe.

⁵⁸ Vid. čl. 6. Uredbe.

zakonodavac je na ovom mestu supsidijarno postavio redosled kriterijuma za zasnivanje nadležnosti.⁵⁹

4.3. Prorogacija nadležnosti

Čl. 7. Uredbe daje mogućnost prorogacije suda. Prema ovom članu, u slučajevima iz čl. 6. Uredbe, strankama se daje mogućnost da prorogiraju kao nadležne sudove države članice čije je pravo merodavno bilo na osnovu izbora od strane stranaka (prava iz čl. 22. Uredbe), bilo na osnovu objektivnog kriterijuma (kriterijuma iz čl. 26. st. 1. Uredbe), koji vodi do prava države u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo. Na ovaj način se unapređuje "glajhlauf" (nem: *Gleichlauf*),⁶⁰ kao načelo paralelizma između pravila o određivanju međunarodne nadležnosti i pravila o određivanju merodavnog prava.⁶¹

Alternativno, stranke mogu prorogirati sudove one države članice, prema čijem pravu je registrovano partnerstvo nastalo, nezavisno od toga koje je pravo merodavno. Značaj ove dodatne opcije leži u situaciji kada su partneri, u skladu sa čl. 22. Uredbe, izabrali pravo koje odstupa od prava države registracije. Dakle, "glajhlauf" između foruma i prava nije neophodna pretpostavka za punovažnost prorogacionog sporazuma iz čl. 7. Uredbe.⁶² Važno je napomenuti da redosled ovih mogućnosti izbora nije unapred određen.⁶³ U svim ovim slučajevima, prorogirani sudovi imaju isključivu nadležnost za odlučivanje o imovinskim dejstvima registrovanog partnerstva (čl. 7. st. 1. Uredbe).⁶⁴

4.4. Nadležnost suda na osnovu upuštanja tuženog u postupak

Uredbom (čl. 8) je predviđeno zasnivanje nadležnosti suda pred kojim se tuženi upustio u postupak. U st. 1. precizira se da, kada sud države članice pred kojim se tuženi upustio u postupak nije nadležan prema ostalim odredbama Uredbe, on to postaje ukoliko je pravo države članice tog suda merodavno u skladu sa izborom stranaka (čl. 22. Uredbe) ili u skladu sa objektivnim kolizionim pravilom

⁵⁹ Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 786.

⁶⁰ Vid. više o tome *Ibid.*, 788.

⁶¹ O "glajhlaufu" (*Gleichlauf*) ili teoriji "glajhlaufa" (*Gleichlauftheorie*) vid. više M. Stanivuković, M. Živković, *Međunarodno privatno pravo - opšti deo*, 2. izdanje, Službeni glasnik, Beograd 2006, 176. i dalje.

⁶² Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 788.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ Vid. čl. 7. Uredbe; Prema čl. 7. st. 2. Uredbe, prorogacioni sporazum iz stava 1. se sastavlja u pismenom obliku i stranke ga datiraju i potpisuju, ali se i svaka komunikacija elektronskim putem, koja osigurava trajni zapis, smatra ekvivalentnom pismenom obliku (čl. 7. st. 2. Uredbe).

(čl. 26. st. 1. Uredbe - pravo države članice u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo). Ovo pravilo se ne primenjuje ako se stranka upustila u postupak da bi osporila nadležnost i u slučajevima kada se nadležnost zasniva prema Uredbi o nasleđivanju.⁶⁵ Prema čl. 8. st. 2, nadležni sud je, pre nego što se oglasi nadležnim u smislu čl. 8. st. 1, dužan da obavesti tuženog da ima pravo na osporavanje nadležnosti i o posledicama upuštanja ili neupuštanja u postupak.⁶⁶

4.5. Alternativna i supsidijarna nadležnost

Ako sud države članice, koji je pozvan da odlučuje o imovinskim dejstvima registrovanih partnerstava prema odredbama o nadležnosti u slučaju smrti partnera/poništaja i prestanka registrovanog partnerstva (čl. 4. i 5. Uredbe), odnosno prema odredbi o "nadležnosti u drugim slučajevima" (čl. 6. Uredbe osim kriterijuma iz tač. e. ovog člana - pravo države u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo), utvrdi da njegovo pravo ne predviđa pravni institut registrovanog partnerstva, može se oglasiti nenadležnim (čl. 9. st. 1. Uredbe). Međutim, za ovu pravnu situaciju Uredba predviđa mogućnost zasnivanja tzv. alternativne nadležnosti i to u vidu dva pravila.

Prema prvom pravilu, ako se sud iz čl. 9. st. 1. Uredbe oglasi nenadležnim, zato što pravo konkretne države ne poznaje pravni institut registrovanog partnerstva i ako stranke prorogiraju sudove bilo koje države članice u skladu sa pravilima o prorogaciji iz čl. 7. Uredbe, onda će za odlučivanje o imovinskim dejstvima registrovanog partnerstva biti nadležni upravo prorogirani sudovi te druge države članice.⁶⁷ Drugo pravilo je predviđeno za sve ostale slučajeve, koji pretpostavljaju da ne postoji punovažni prorogacioni sporazum u skladu sa čl. 7. Uredbe.⁶⁸ U tim slučajevima su za imovinska dejstva registrovanog partnerstva nadležni sudovi bilo koje države članice na osnovu čl. 6. ili čl. 8. Uredbe.⁶⁹

Dakle, u slučaju kad se sud jedne države članice oglasi nenadležim zbog toga što njegovo pravo ne poznaje pravni institut registrovanog partnerstva, a stranke nisu prorogirale sudove neke druge države članice u skladu sa čl. 7. Uredbe, nadležnost će imati ili sud države članice pred kojim se tuženi upustio u postupak (ako su ispoštovani uslovi iz čl. 8. Uredbe) ili sudovi iz čl. 6. Uredbe

⁶⁵ Čl. 8. st. 1. Uredbe glasi: "Osim nadležnosti koja proizlazi iz ostalih odredbi ove Uredbe, nadležan je sud države članice čije je pravo merodavno na osnovu člana 22. ili člana 26. stav 1, a pred kojim se tuženi upusti u postupak. To pravilo ne važi ako se tuženi upustio u postupak kako bi osporio nadležnost ili u slučajevima obuhvaćenima članom 4".

⁶⁶ Vid. čl. 8. st. 2. Uredbe.

⁶⁷ Vid. čl. 9. st. 2, 1. paragraf.

⁶⁸ Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 790.

⁶⁹ Vid. čl. 9. st. 2, 2. paragraf.

(slučajevi koji nisu nastali u vezi sa nasleđivanjem, odnosno prestankom/poništanjem registrovanog partnerstva i u svim drugim slučajevima koji ne potpadaju pod polje primene čl. 4. i 5. Uredbe). Potonje rešenje ima smisla, zato što redosled kriterijuma za zasnivanje nadležnosti iz čl. 6. Uredbe u krajnjem slučaju vodi do države članice u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo. Konačno, pravila o alternativnoj nadležnosti se ne primenjuju onda kada su stranke izdejtvovalе odluku o prestanku ili poništaju registrovanog partnerstva, koju je moguće priznati u državi članici, pred čijim se sudom vodi postupak.⁷⁰

Uredba sadrži i odredbu o supsidijarnoj nadležnosti. Čl. 10. Uredbe predviđa da kada nijedan sud države članice nije nadležan prema odredbama o nadležnosti koje smo prethodno obradili, sudovi države članice, na čijem se državnom području nalazi nepokretna imovina jednog ili oba partnera, imaju nadležnost samo(!) u pogledu dotične nepokretne imovine.⁷¹

4.6. Nadležnost u slučaju nužde

Ako se dogodi da nijedan sud nije nadležan prema Uredbi, čl. 11. daje mogućnost zasnivanja nadležnosti u slučaju nužde (*forum necessitatis*). To znači da kada nije moguće zasnovati nadležnost u smislu svih prethodnih odredbi Uredbe, sudovi države članice mogu, doduše izuzetno, odlučivati o imovinskim dejstvima registrovanog partnerstva, pod uslovom da u trećoj državi, sa kojom je slučaj blisko povezan, nije razumno ili je nemoguće pokrenuti ili sprovesti postupak. Moglo bi se smatrati da se radi o tako izuzetnom slučaju, te da ne postoji mogućnost vođenja postupka u dotičnoj trećoj državi zbog, primera radi, građanskog rata ili kada bi od partnera bilo nerazumno očekivati da pokrene ili vodi postupak u toj državi.⁷² Naravno, predmet spora mora biti u dovoljnoj meri povezan sa državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.⁷³

5. Merodavno pravo prema Uredbi

Merodavno pravo određeno Uredbom primenjuje se nezavisno od toga da li je to pravo države članice ili, ukoliko je ono određeno kao merodavno, države nečlanice EU.⁷⁴ Istovremeno, prema Uredbi, pravo merodavno za imovinska

⁷⁰ Vid. čl. 9. st. 3. Uredbe.

⁷¹ Vid. čl. 10. Uredbe.

⁷² Vid. 40. Recital Uredbe.

⁷³ Vid. čl. 11. Uredbe.

⁷⁴ Vid. čl. 20. Uredbe.

dejstva registrovanog partnerstva primenjuje se na svu imovinu (koja je predmet tih dejstava), bez obzira gde se ona nalazi.⁷⁵

5.1. Osnovno pravilo – autonomija volje

Čitajući odredbe Uredbe o određivanju merodavnog prava, prva i veoma važna mogućnost je izbor merodavnog prava od strane stranaka (čl. 22). Partneri ili budući partneri se mogu dogovoriti da, za imovinska dejstva svog registrovanog partnerstva, izaberu merodavno pravo ili da promene već učinjeni izbor, ukoliko to pravo pridaje imovinska dejstva pravnom institutu registrovanog partnerstva. Izbor prava je ograničen na tri alternative: (a) pravo države u kojoj partneri ili budući partneri ili jedan partner ima uobičajeno boravište u trenutku izbora prava; ili (b) pravo države čije državljanstvo ima jedan od partnera ili budućih partnera u trenutku izbora prava; ili (c) pravo države u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo.⁷⁶ Ovo rešenje je korak napred u odnosu na Predlog iz 2011. godine, koji nije sadržao autonomiju volje kao tačku vezivanja (što je shvatano kao nedostatak⁷⁷). Rešenje iz Uredbe je bolje, jer omogućava strankama da odaberu jedno od ponuđenih prava i time predvide imovinskopravna dejstva njihovog partnerstva. Na taj način, strankama je obezbeđena pravna sigurnost. Alternative u izboru prava u Uredbi očigledno nisu nasumično ponuđene, jer sva tri prava imaju blisku vezu sa imovinskopravnim odnosima partnera, imajući u vidu postavljene tačke vezivanja (npr. državljanstvo odnosno uobičajeno boravište partnera). Prema čl. 23. st. 1. Uredbe, izbor merodavnog prava formalno je punovažan samo ako se sastavi u pismenom obliku i ako je datiran i potpisan od strane oba partnera. Ekvivalentnim pisanom obliku smatra se i svaka komunikacija elektronskim putem koja omogućava trajni zapis sporazuma.⁷⁸ Za ocenu postojanja i punovažnosti sporazuma o izboru prava (ili bilo koje njegove odredbe) primenjuje se pravo koje su stranke izabrale prema čl. 22. Uredbe.⁷⁹

5.2. Objektivno koliziono pravilo (objektivan kriterijum)

U slučaju da stranke nisu izvršile izbor prava u skladu sa čl. 22. Uredbe, merodavno pravo za imovinska dejstva registrovanog partnerstva je pravo države u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo (čl. 26. st. 1. Uredbe).⁸⁰ Ovo pravo može biti kako pravo države članice, tako i pravo države

⁷⁵ Vid. čl. 21. Uredbe.

⁷⁶ Vid. čl. 22. st. 1. tač. a, b i c Uredbe.

⁷⁷ Vid. A. Duraković (2012), 26.

⁷⁸ Vid. čl. 23. st. 1. Uredbe; O formalnoj punovažnosti sporazuma vid. ceo čl. 23. Uredbe.

⁷⁹ Vid. čl. 24. st. 1. Uredbe.

⁸⁰ Vid. čl. 26. st. 1. Uredbe.

nečlanice.⁸¹ Kao argument u prilog primene prava države registracije kao tačke vezivanja može se navesti da su to pravo partneri želeli samim činom stupanja u registrovanu zajednicu,⁸² pošto im je to pravo bilo predvidivo i poznato.

Prema čl. 26. st. 2. Uredbe, izuzetno i na zahtev jednog partnera, sudski organ nadležan za odlučivanje u stvarima imovinskih dejstava registrovanog partnerstva može odlučiti da na imovinska dejstva registrovanog partnerstva bude primenjeno pravo neke druge države, koja nije ona, čije je pravo merodavno na osnovu objektivnog kriterijuma iz čl. 26. st. 1. Uredbe (pravo države u skladu sa čijim pravom je registrovano partnerstvo nastalo). Uslov da merodavno pravo bude pravo te druge države jeste da ono institutu registrovanog partnerstva priznaje imovinska dejstva, a podnosilac zahteva treba da dokaže: da su partneri imali poslednje zajedničko uobičajeno boravište u toj drugoj državi tokom značajno dugog vremenskog perioda i da su se oba partnera oslanjala na pravo te države prilikom uređivanja ili planiranja svojih imovinskih odnosa.⁸³ Pravo te druge države primenjuje se od momenta nastanka registrovanog partnerstva, osim ako jedan partner nije sa tim saglasan. U potonjem slučaju, pravo ove druge države važi od momenta nastanka poslednjeg zajedničkog uobičajenog boravišta u toj drugoj državi.⁸⁴ Uredba ne precizira šta je "značajno dug vremenski period" i "oslanjanje" na pravo jedne države u "uređivanju ili planiranju imovinskih odnosa". Međutim, 50. Recital Uredbe ukazuje da: "ako su se partneri u državi svog uobičajenog boravišta nastanili na duži vremenski period, može se zaključiti da se pravo te države može primeniti, ako su se partneri na ovo pravo oslonili". Imajući ovo u vidu, moglo bi se poći od činjenice da su partneri odlučili da se presele u državu koja nije država prema čijem pravu je registrovano partnerstvo nastalo, a u skladu sa čijim pravom su upravljali imovinom iz partnerstva (putem ugovora ili na drugi način).

Uredba sadrži i odredbu o formalnoj punovažnosti sporazuma o imovinskopravnim dejstvima registrovanog partnerstva (čl. 25). Navedeni sporazum sastavlja se u pismenom obliku i datiraju ga i potpisuju oba partnera, a svaka komunikacija elektronskim putem koja omogućava trajni zapis sporazuma smatra se jednakom pisanom obliku.⁸⁵ Doduše, ako pravo države članice, u kojoj oba partnera imaju svoje uobičajeno boravište u momentu zaključivanja sporazuma predviđa dodatne zahteve za taj sporazum – onda se oni moraju

⁸¹ Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 815.

⁸² Vid. A. Duraković (2012), 24. Autorka Duraković je u navedenom radu analizirala Predlog iz 2011. godine, u kojem je pravo države registracije bilo predviđeno kao objektivna tačka vezivanja, a u kojem takođe ne postoji mogućnost izbora prava od strane stranaka.

⁸³ Vid. čl. 26. st. 2. Uredbe.

⁸⁴ Vid. čl. 26. st. 2. paragraf 2.

⁸⁵ Vid. čl. 25. st. 1. Uredbe.

ispuniti.⁸⁶ Ako merodavno pravo za imovinska dejstva registrovanog partnerstva nameće dodatne formalne zahteve, onda se i oni moraju ispuniti.⁸⁷

5.3. Obim merodavnog prava

Ono što je takođe važno napomenuti je i obim statuta, odnosno obim merodavnog prava za imovinska dejstva registrovanog partnerstva. Merodavno pravo naročito uređuje: (a) razvrstavanje imovine jednog ili oba partnera po različitim kategorijama za vreme i nakon registrovanog partnerstva; (b) prenos imovine iz jedne kategorije u drugu; (c) odgovornost jednog partnera za obaveze i dugove drugog partnera; (d) ovlašćenja, prava i obaveze jednog ili oba partnera u vezi sa imovinom; (e) podelu, raspodelu ili raspravljanje imovine kod prestanka registrovanog partnerstva; (f) dejstva imovinskopravnih dejstava registrovanih partnerstava na pravni odnos između partnera i trećih strana; (g) materijalnu punovažnost sporazuma o imovinskopravnim dejstvima registrovanog partnerstva.⁸⁸

5.4. Opšte ustanove međunarodnog privatnog prava

Uredba uređuje i opšte ustanove međunarodnog privatnog prava. Najpre je uređen koncept normi neposredne primene. U smislu čl. 30. Uredbe predviđena je primena normi neposredne primene prava foruma,⁸⁹ iz čega je isključena primena normi neposredne primene neke druge države.⁹⁰ Uredba sadrži generalnu klauzulu, koja opisuje norme neposredne primene kao "odredbe čije se poštovanje smatra ključnim u državi članici za zaštitu njenih javnih interesa, kao što je njen politički, socijalni i ekonomski poredak...".⁹¹ Slično određenje sadrži i 52. Recital Uredbe, prema kome je, u izuzetnim slučajevima, opravdano korišćenje normi neposredne primene od strane sudova i drugih nadležnih organa zbog zaštite javnog interesa (zaštita političkog, socijalnog ili ekonomskog

⁸⁶ Vid. čl. 25. st. 2. Uredbe; Celokupan čl. 25. st. 2. glasi: "Ako su pravom države članice u kojoj oba partnera imaju uobičajeno boravište u trenutku sklapanja sporazuma predviđeni dodatni formalni zahtevi za sporazume o imovini partnerstva, ti se zahtevi primenjuju. Ako partneri imaju uobičajeno boravište u različitim državama članicama u trenutku sklapanja sporazuma i ako su pravima tih država predviđeni različiti formalni zahtevi za sporazume o imovini partnerstva, sporazum je formalno punovažan ako zadovoljava zahteve bilo kojeg od tih prava. Ako samo jedan partner ima uobičajeno boravište u državi članici u trenutku sklapanja sporazuma i ako ta država predviđa dodatne formalne zahteve za sporazume o imovini partnerstva, ti se zahtevi primenjuju".

⁸⁷ Vid. čl. 25. st. 3. Uredbe.

⁸⁸ Vid. čl. 27. Uredbe.

⁸⁹ Vid. čl. 30. st. 1. Uredbe.

⁹⁰ Vid. više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 241.

⁹¹ Vid. čl. 30. st. 2. Uredbe.

poretka države članice). Koncept normi neposredne primene, kao pravila imperativne prirode (npr. norme o zaštiti porodičnog doma), predstavlja izuzetak od primene merodavnog prava na imovinske posledice registrovanog partnerstva. Zato se norma neposredne primene mora restriktivno tumačiti, da bi ostala kompatibilna sa opštim ciljevima Uredbe.⁹²

Uredba sadrži i odredbu o javnom poretku, prema kojoj može doći do odbijanja primene odredbe merodavnog prava, određenog Uredbom, samo ako je ta primena očigledno nespojiva sa javnim poretkom države foruma.⁹³ "Očigledna nespojivost" znači da se javni poredak primenjuje restriktivno i u "izuzetnim slučajevima".⁹⁴ Sudovi ili drugi nadležni organi ne bi mogli primeniti klauzulu javnog poretka u cilju odbijanja primene prava druge države članice ili priznanja odluke ili, ako je to slučaj, prihvatanja ili izvršenja odluke, javne isprave ili sudskog poravnanja, donetih u drugoj državi članici, kada bi takvo postupanje bilo u suprotnosti sa Poveljom Evropske unije o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja), a posebno sa njenim čl. 21. o principu nediskriminacije.⁹⁵ Što se tiče *renvoi*, njeno primena je nedvosmisleno isključena.⁹⁶

6. Priznanje i izvršenje sudskih odluka, javne isprave i sudska poravnanja

6.1. Priznanje i izvršenje sudskih odluka

Odluka doneta u jednoj državi članici priznaje se u drugoj državi članici bez potrebe za bilo kakvim posebnim postupkom.⁹⁷ Odluka se neće priznati:⁹⁸

- a) ako je takvo priznanje očigledno suprotno javnom poretku države priznanja,
- b) ako je povređeno pravo na odbranu tuženog,
- c) ako je odluka nespojiva sa odlukom donetom u postupku između istih stranaka u državi članici u kojoj se zahteva priznanje,
- d) ako je odluka nespojiva sa ranijom odlukom koja je doneta u drugoj državi članici ili u trećoj državi u istom predmetu i između istih stranaka, pod uslovom da ranija odluka ispunjava uslove za priznanje u državi članici u kojoj se zahteva priznanje.

⁹² Vid. 52. Recital Uredbe.

⁹³ Vid. čl. 31. Uredbe.

⁹⁴ Vid. 53. Recital Uredbe.

⁹⁵ Vid. 53. Recital Uredbe; Dalje, vid. Više o tome R. Hausmann, *n. delo*, 241.

⁹⁶ Vid. čl. 32. Uredbe.

⁹⁷ Vid. čl. 36. st. 1. Uredbe.

⁹⁸ Smetnje za priznanje pobrojane su u čl. 37. Uredbe.

Kako je opšti cilj Uredbe uzajamno priznanje odluka donetih u državama članicama u materiji imovinskih dejstava registrovanih partnerstava, logično je da pravila o priznanju odluka, njihovom oglašavanju izvršnim i izvršenju odluka imaju sličnosti sa pravilima za ista pitanja iz drugih instrumenata EU u oblasti sudske saradnje u građanskim stvarima.⁹⁹ Zato i ne čudi što su pobrojane smetnje za priznanje veoma slične onima koje predviđa čl. 45. Uredbe Brisel I *recast*.¹⁰⁰ Spisak taksativno nabrojanih smetnji za priznanje odluke prema Uredbi ne sadrži i nadležnost suda države porekla odluke kao smetnju, te država priznanja ne može to ni ispitivati.¹⁰¹ Pored toga, ni kriterijum javnog poretka, kao smetnja za priznanje odluke iz čl. 37. Uredbe, ne primenjuje se na pravila iz čl. 4. do 12. Uredbe, koje se odnose na zasnivanje nadležnosti (čl. 39. st. 2. Uredbe). Konačno, država priznanja ne može ispitivati meritum odluke čije se priznanje preispituje (čl. 40. Uredbe).

Odluke donete u državi članici i u kojoj su stekle svojstvo izvršnosti, izvršne su u drugoj državi članici ako su na zahtev bilo koje zainteresovane stranke u njoj oglašene izvršnim, u skladu sa postupkom predviđenim čl. 44. do čl. 57. Uredbe.¹⁰² Reč je o postupku oglašavanja odluke izvršnom (nemački: *Vollstreckbarerklärung*; engleski: *declaration of enforceability*), pri čemu se zahtev u ovom postupku podnosi sudu ili nadležnom organu države članice izvršenja¹⁰³ (države članice obavestavaju Komisiju koji je to organ u skladu sa čl. 64. Uredbe¹⁰⁴). Mesna nadležnost za podnošenje zahteva u ovom postupku određuje se prema mestu domicila stranke protiv koje se zahteva izvršenje ili prema mestu izvršenja.¹⁰⁵ Ako zainteresovana stranka želi, može postaviti pitanje priznanja odluke kao glavno pitanje postupka, te zatražiti priznanje te odluke u skladu sa postupkom oglašavanja izvršnosti odluke iz čl. 44. do 57. Uredbe. Ako ishod postupka pred sudom države članice zavisi od odluke o priznanju kao o prethodnom pitanju, taj sud ima nadležnost da odlučuje o njemu.¹⁰⁶

Prema čl. 47. Uredbe, odluka se bez odlaganja oglašava izvršnom bez potrebe ispitivanja smetnji za priznanje odluke, ako su ispunjene sledeće formalnosti iz čl.

⁹⁹ Vid. Recital 55. Preambule Uredbe.

¹⁰⁰ Uredba (EU) broj 1215/2012 Evropskog parlamenta i Saveta od 12.12.2012. o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (*recast*).

¹⁰¹ Vid. čl. 39. st. 1. Uredbe.

¹⁰² Vid. čl. 42. Uredbe.

¹⁰³ Vid. čl. 44. st. 1. Uredbe.

¹⁰⁴ Vid. odeljak 3. rada i fn 49.

¹⁰⁵ Vid. čl. 44. st. 2. Uredbe; Pri tome, za potvrde utvrđivanja da li stranka ima domicil u državi članici izvršenja, sud pred kojim je pokrenut postupak primenjuje unutrašnje pravo te države članice (čl. 43. Uredbe).

¹⁰⁶ Vid. čl. 36. st. 2. i 3. Uredbe.

45. Uredbe: (a) da postupak podnošenja zahteva uređuje pravo države članice izvršenja;¹⁰⁷ (b) da se uz zahtev priloži primerak odluke koji zadovoljava uslove za utvrđivanje njene dokazne snage i (c) da se uz zahtev priloži potvrda koju izdaje sud ili nadležni organ države članice porekla, korišćenjem obrasca koji je ustanovljen u skladu sa savetodavnom procedurom, uspostavljenom prema čl. 67. st. 2. Uredbe.¹⁰⁸ ¹⁰⁹ U slučaju da pomenuta potvrda nije podneta, sud ili nadležni organ može odrediti rok za njeno podnošenje ili prihvatiti ekvivalentni dokument ili, ako proceni da ima dovoljno informacija, može odustati od naloga za podnošenje.¹¹⁰ Stranka protiv koje se zahteva oglašavanje odluke izvršnom ne može, u ovoj fazi postupka, isticati bilo kakve prigovore na zahtev.¹¹¹

Podnosilac zahteva se bez odlaganja obaveštava o odluci kojom je odlučeno o zahtevu za oglašavanje izvršnosti u skladu sa postupkom propisanim pravom države članice izvršenja i odluka o oglašavanju izvršnosti se dostavlja stranci protiv koje se zahteva izvršenje.¹¹² Svaka stranka može izjaviti žalbu na ovu odluku,¹¹³ a sud pred kojim je podneta žalba će zastati sa postupkom na zahtev stranke protiv koje se zahteva izvršenje, ukoliko odluka nije stekla svojstvo izvršnosti u državi članici porekla zbog ulaganja žalbe.¹¹⁴

Uredba ne sadrži pravilo koje je predviđao Predlog iz 2011. godine, prema kojem priznanje i izvršenje odluke o imovinskim dejstvima registrovanog partnerstva ne može biti odbijeno, u celini ili delimično, isključivo na osnovu činjenice da pravo države članice koja rešava to pitanje ne priznaje registrovana partnerstva (ili im ne daje ista prava u pogledu imovinskih dejstava).¹¹⁵ Verovatan razlog je da većina država članica, koje učestvuju u pojačanoj saradnji, već predviđaju u svojim zakonodavstvima institut registrovanog partnerstva, te se problem nepriznavanja donekle minimalizuje. Sa druge strane, Uredba nalaže da sudovi ili drugi nadležni organi, prilikom ispitivanja osnova za nepriznavanje odluke,

¹⁰⁷ Vid. čl. 45. st. 1. Uredbe; Pri tome, podnosilac zahteva ne mora imati poštansku adresu ili ovlašćenog zastupnika u državi članici izvršenja (čl. 45. st. 2. Uredbe).

¹⁰⁸ Vid. čl. 45. st. 3. Uredbe.

¹⁰⁹ Vid. odeljak 3. rada.

¹¹⁰ Vid. o tome čl. 46. st. 1. Uredbe. Čl. 46. st. 2. navodi da ako sud ili nadležni organ zatraži, prilaže se prevod ili transkripcija dokumenta. Prevod se sačinjava od osobe kvalifikovane za prevođenje u jednoj od država članica.

¹¹¹ Vid. čl. 47. Uredbe.

¹¹² Vid. čl. 48. Uredbe.

¹¹³ Vid. čl. 49. st. 1. Uredbe.

¹¹⁴ Vid. čl. 52. Uredbe.

¹¹⁵ Vid. M. Župan, "Temeljna ljudska prava i prekogranične životne zajednice – registrovano partnerstvo u fokusu", u: *Liber amicorum: Gašo Knežević* (ur. Tibor Varadi *et al.*), Beograd 2016, 160. fn. 83; Dalje, vid. čl. 24. Predloga iz 2011. godine.

vode računa o osnovnim pravima i principima, sadržanim u Povelji, naročito o zabrani diskriminacije,¹¹⁶ kao i o pravu na poštovanje privatnog i porodičnog života, pravu na osnivanje porodice u skladu sa nacionalnim propisima, imovinskim pravima, kao i pravu na delotvorno pravno sredstvo i fer suđenje.¹¹⁷ Ove odredbe Povelje bi možda mogle poslužiti kao "zamena" za pomenutu odredbu iz Predloga iz 2011. godine. U toj situaciji bi sud države članice, koja učestvuje u pojačanoj saradnji, a ne poznaje registrovana partnerstva (npr. Bugarska), trebalo da vodi računa o osnovnim pravima Povelje kod ispitivanja smetnji za priznanje odluke.

6.2. Javne isprave i sudska poravnanja

Prihvatanje javnih isprava uređeno je u čl. 58. Uredbe, oglašavanje javnih isprava izvršnim u čl. 59. Uredbe, a oglašavanje sudskih poravnanja izvršnim u čl. 60. Uredbe. Prema čl. 58. javna isprava, sastavljena u državi članici, ima istu dokaznu snagu u drugoj državi članici kao što je ima i u državi članici porekla ili najviše uporediva dejstva, pod uslovom da to nije u očiglednoj suprotnosti sa javnim poretom dotične države članice.¹¹⁸ Što se tiče njihove izvršnosti, javna isprava koja je izvršna u državi članici porekla oglašava se izvršnom u drugoj državi članici na zahtev bilo koje zainteresovane stranke, u skladu sa pomenutim postupkom oglašavanja izvršnosti, predviđenim u članovima 44. do 57. Uredbe.¹¹⁹ Princip je isti i kod sudskih poravnanja: ona koja su izvršna u državi članici porekla, oglašavaju se izvršnim i u drugoj državi članici na zahtev bilo koje zainteresovane stranke u skladu sa istim postupkom oglašavanja izvršnosti.¹²⁰

7. Zaključak

Nakon višegodišnje rasprave i dva predloga uredbe, početna ideja stvaranja jasnog evropskog pravnog okvira za određivanje nadležnosti i merodavnog prava za režime registrovanih partnerstava i olakšavanje kretanja odluka i isprava između država članica nije realizovana u celini. Kao kompromisno rešenje nametnula se pojačana saradnja između država članica, koje su je

¹¹⁶ Vid. čl. 38. Uredbe.

¹¹⁷ Vid. 71. Recital Uredbe. On navodi da bi se Uredba trebala primenjivati od strane sudova i drugih nadležnih organa država članica u skladu sa pravima i principima iz Povelje, a naročito čl. 7. (poštovanje privatnog i porodičnog života), 9. (pravo na osnivanje porodice u skladu sa nacionalnim propisima), 17. (imovinska prava), 21. (princip nediskriminacije), 47. (pravo na delotvorno pravno sredstvo i fer suđenje) Povelje.

¹¹⁸ Vid. čl. 58. st. 1. Uredbe.

¹¹⁹ Vid. čl. 59. st. 1. Uredbe.

¹²⁰ Vid. čl. 60. st. 1. Uredbe.

prihvatile. Uredba predstavlja samo delimično ostvarenje prvobitnog cilja, jer se primenjuje u 18 država članica, te njena univerzalna primena na teritoriji čitave EU ostaje ideal kome se teži. Možda je ovaj ideal bio isuviše ambiciozan poduhvat imajući u vidu različita socijalna, ekonomska i kulturna podneblja, te različite istorijske i tradicionalne okvire na prostoru država članica. U svakom slučaju, potreba za donošenjem ove Uredbe se čini nesporna, jer sve veći broj država članica uvodi pravni institut registrovanog partnerstva u svoja zakonodavstva.

Nezavisno od ovih činjenica, neka rešenja Uredbe zaslužuju da budu istaknuta i pohvaljena. To se, pre svega, odnosi na koncentraciju nadležnosti suda u različitim vrstama sporova. Pored toga, jedna novina Uredbe, koju nije sadržao Predlog iz 2011. godine, može biti od nemerljivog značaja za postupanje evropskih sudova pri primeni Uredbe. To se odnosi na dopuštanje strankama da izaberu merodavno pravo između tri ponuđene alternative. Ovom mogućnošću se, sa jedne strane, olakšava postupanje stranaka (mogu predvideti imovinskopravna dejstva svog partnerstva), dok se, sa druge strane, postupajućem sudu olakšava postupak odabira merodavnog prava.

Donošenje Uredbe veoma je važno zato što su u jednom aktu objedinjena pravila o nadležnosti, merodavnom pravu i priznanju i izvršenju odluka u ovoj oblasti, pri čemu logička struktura i mnogobrojni članovi Preambule doprinose kvalitetu ovog akta. Ovako celovitom Uredbom olakšano je i postupanje sudova država članica (u kojima će se Uredba primenjivati), jer sudije ovih država ispred sebe imaju pravni izvor u kojem mogu naći pravila o zasnivanju nadležnosti, određivanju merodavnog prava, uz vođenje računa da ne dođe do situacije u kojoj se odluka neće priznati u drugoj državi članici, u kojoj se ova Uredba takođe primenjuje. Pošto njena primena započinje ubrzo, sa nestrpljenjem očekujemo praksu sudova država članica koje učestvuju u pojačanoj saradnji.

Mina Pavlović*

Council Regulation (EU) 1104/2016 in Matters of Property Consequences of Registered Partnerships – A Step to the Goal**

Summary

Taking into account the need for introduction of unique private international law solutions in matters of the property consequences of registered partnerships within EU, after perennial discussion about two versions of proposals, EU Council adopted Regulation 1104/2016 from 24.06.2016. implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships. In this paper author analyzes Regulation's provisions, concerning international jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions, as well as acceptance and declaration of enforceability of authentic instruments and court settlements. As the Regulation is applied in 18 EU-Member States, its adoption is a step to the final goal – creation of unique and generally valid rules in the field of private international law in the area of property consequences of registered partnerships within all EU-Member States.

Keywords: international jurisdictions, applicable law, conflict of law rules, registered partnership, same-sex relationships, property, property consequences, European Union, Regulation EU 1104/2016.

* Teaching assistant and PhD student of law at the Law Faculty in Kragujevac, the University of Kragujevac, minastancic@gmail.com.

** The paper is a result of research on the project of Faculty of Law, University in Kragujevac: "Harmonization of Serbian legal system with EU standards", which is financed from the Faculty's resources.